

**Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича**  
**Географічний факультет**  
**Кафедра географії України та регіоналістики**

**«ЗАТВЕРДЖУЮ»**

Декан географічного факультету

Мирослав ЗАЯЧУК

«12» *серпня* 2024 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА**  
**навчальної дисципліни**  
**ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ ЛЮДСТВА**  
вибіркова

Освітньо-професійна програма «Географія»

Спеціальність 106 «Географія»

Галузь знань 10 «Природничі науки»

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Географічний факультет

Мова навчання українська

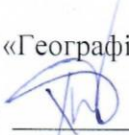
**Чернівці 2024 рік**

Робоча програма навчальної дисципліни «ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ ЛЮДСТВА» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Географія», спеціальність 106 «Географія», галузь знань 10 «Природничі науки», затвердженої Вченою радою Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (Протокол № 12 від «21» грудня 2020 р.).

Розробник: Джаман Ярослав Васильович, асистент кафедри географії України та регіоналістики, кандидат географічних наук, доцент.

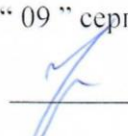
Викладач: Джаман Ярослав Васильович, асистент кафедри географії України та регіоналістики, кандидат географічних наук, доцент.

Погоджено з гарантом ОП «Географія»

Гарант освітньої програми  Дарія ХОЛЯВЧУК

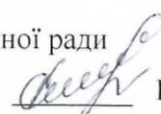
Затверджено на засіданні кафедри географії України та регіоналістики

Протокол № 13 від “ 09 ” серпня 2024 року

Завідувач кафедри  Іван КОСТАЩУК

Схвалено навчально-методичною радою географічного факультету

Протокол № 1 від “ 12 ” серпня 2024 року

Голова навчально-методичної ради  
географічного факультету  Наталя АНДРУСЯК

## **1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА.**

Навчальна дисципліна «Географічні аспекти глобальних проблем людства» належить до переліку вибірових навчальних дисциплін за освітнім рівнем «бакалавр», що пропонується в рамках циклу професійної підготовки здобувачів першого рівня вищої освіти. Вона забезпечує формування у студентів професійно-орієнтованої компетентності системного суспільно-географічного і регіонального дослідження глобальних проблем людства (країн і окремих регіонів) та спрямована на засвоєння теоретичних і практичних знань про особливості збалансованого розвитку і територіальної організації продуктивних сил і суспільства загалом, раціонального використання природних ресурсів і охорони оточуючого середовища, взаємодії природи і суспільства в системі «Природа – Людина – Господарство», вдосконалення вмінь та навичок регіональних досліджень набутих під час вивчення дотичних дисциплін.

### **1.1. Мета викладання дисципліни.**

*Метою навчальної дисципліни* є вивчити причини виникнення і характерні риси географії глобальних проблем людства.

### **1.2. Завдання вивчення дисципліни.**

Основними *завданнями* вивчення дисципліни є:

- вивчити теоретико-методологічні основи становлення глобалістики та глобальних проблем,
- розглянути причини виникнення глобальних проблем людства,
- проаналізувати глобальні проблеми людства і географічні особливості їх поширення,
- розглянути збалансований розвиток суспільства як шлях до вирішення глобальних проблем людства.

### **1.3. Пререквізити.**

Навчальна дисципліна «Географічні аспекти глобальних проблем людства» вивчається у шостому семестрі. Основою для вивчення дисципліни є предмети «Фізична географія материків і океанів», «Географія населення і розселення», «Регіональна економічна і соціальна географія», «Економічна і соціальна географія України», «Геоєкологія», «Основи раціонального природокористування і охорони природи».

### **1.4. Компетенції, якими має оволодіти студент в процесі вивчення дисципліни.**

*Загальні компетентності (ЗК):*

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК4. Здатність спілкуватися іноземною мовою

ЗК5. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства,

усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК12. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

#### ***Фахові компетентності спеціальності (ФК)***

ФК 7. Знання і використання специфічних для географічних наук теорій, парадигм, концепцій та принципів відповідно до спеціалізації.

ФК 11. Здатність працювати в колективах виконавців, у тому числі в міждисциплінарних проектах.

ФК 13. Здатність встановлювати закономірності розміщення, руху, структури, територіальної організації населення та господарства, просторових процесів та форм організації життя людей на глобальному, регіональному та національному рівнях.

ФК 15. Здатність синтезувати та застосовувати знання теоретичних основ географічних наук для моніторингу, оцінки природних умов, розвитку економіки, населення та соціальної сфери країн та, України зокрема.

#### ***Програмні результати навчання:***

ПРН1. Знати, розуміти і вміти використовувати на практиці базові поняття з теорії географії, а також світоглядних наук.

ПРН3. Пояснювати особливості організації географічного простору.

ПРН4. Аналізувати географічний потенціал території.

ПРН5. Збирати, обробляти та аналізувати інформацію в області географічних наук.

ПРН9. Аналізувати склад і будову природних і соціосфер (у відповідності до спеціалізації) на різних просторово-часових масштабах.

ПРН16. Встановлювати закономірності розміщення, руху, структури, територіальної організації населення та господарства, просторових процесів та форм організації життя людей на глобальному, регіональному та національному рівнях.

ПРН17. Оцінювати роль і місце України у сучасному світі, аналізувати і пояснювати особливості просторової організації природи, населення і господарства України.

ПРН18. Синтезувати та застосовувати знання теоретичних основ географічних наук для моніторингу і оцінки природних умов, розвитку економіки, населення та соціальної сфери країн та, України зокрема.

ПРН19. Інтерпретувати географічні процеси та явища для подальшого прогнозування особливостей співпраці країн на глобальному та регіональному рівнях та сталого розвитку.

У результаті вивчення курсу студенти повинні

**знати:**

- сутність поняття «глобалізації» та тенденції розвитку глобалізаційних процесів,
- основні школи сучасної глобалістики як наукового напрямку,
- причини виникнення глобальних проблем людства,
- географічні особливості проявів глобальних проблем людства,
- шляхи вирішення глобальних проблем людства.

**вміти:**

- застосовувати знання у практичних ситуаціях;
- розуміти застосування та роль географічної науки для суспільства та у господарській діяльності;
- визначити концепції економічної глобалізації і передумови глобалізації світової економіки,
- розкрити взаємозв'язки глобальних проблем людства,
- розкрити просторові особливості глобальних проблем людства,
- визначити способи розв'язання глобальних проблем.

## 2. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

### 2.1. Загальна інформація

| Форма навчання | Рік підготовки | Семестр | Кількість |       |                   | Кількість годин |           |             |             |                   |                        | Вид підсумкового контролю |
|----------------|----------------|---------|-----------|-------|-------------------|-----------------|-----------|-------------|-------------|-------------------|------------------------|---------------------------|
|                |                |         | кредитів  | годин | змістових модулів | лекції          | практичні | семінарські | лабораторні | самостійна робота | індивідуальні завдання |                           |
| Денна          | 3              | 6       | 4         | 120   | 2                 | 15              | 30        | -           | -           | 75                | -                      | залік                     |
| Заочна         |                |         |           |       |                   |                 |           |             |             |                   |                        |                           |

### 2.2. Структура змісту навчальної дисципліни

| Назви змістових<br>модулів і тем                        | Кількість годин                                                                                       |              |   |     |     |      |              |              |    |     |     |      |
|---------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------|---|-----|-----|------|--------------|--------------|----|-----|-----|------|
|                                                         | денна форма                                                                                           |              |   |     |     |      | заочна форма |              |    |     |     |      |
|                                                         | усього                                                                                                | у тому числі |   |     |     |      | усього       | у тому числі |    |     |     |      |
|                                                         |                                                                                                       | л            | п | лаб | інд | с.р. |              | л            | п  | лаб | інд | с.р. |
| 1                                                       | 2                                                                                                     | 3            | 4 | 5   | 6   | 7    | 8            | 9            | 10 | 11  | 12  | 13   |
| Теми лекційних<br>занять                                | Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні основи становлення<br>глобалістики та глобальних проблем. |              |   |     |     |      |              |              |    |     |     |      |
| Тема 1. Глобалізація і<br>глобальні проблеми<br>людства | 18                                                                                                    | 2            | 4 |     |     | 12   |              |              |    |     |     |      |
| Тема 2. Глобалізація<br>світових економічних            | 18                                                                                                    | 3            | 6 |     |     | 9    |              |              |    |     |     |      |

|                                                                                            |                                                                       |    |    |  |  |    |  |  |  |  |  |  |
|--------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------|----|----|--|--|----|--|--|--|--|--|--|
| процесів                                                                                   |                                                                       |    |    |  |  |    |  |  |  |  |  |  |
| Тема 3. Глобальні проблеми людства: сутність, причини виникнення                           | 18                                                                    | 2  | 4  |  |  | 12 |  |  |  |  |  |  |
| Разом за ЗМ1                                                                               | 54                                                                    | 7  | 14 |  |  | 33 |  |  |  |  |  |  |
| <b>Теми лекційних занять</b>                                                               | <b>Змістовий модуль 2. Характеристика глобальних проблем людства.</b> |    |    |  |  |    |  |  |  |  |  |  |
| Тема 4. Глобальні геополітичні та економічні проблеми.                                     | 16                                                                    | 2  | 4  |  |  | 10 |  |  |  |  |  |  |
| Тема 5. Глобальні сировинно-енергетичні та екологічні проблеми.                            | 16                                                                    | 2  | 4  |  |  | 10 |  |  |  |  |  |  |
| Тема 6. Глобальні соціальні проблеми забезпечення життєдіяльності та якості життя людини.  | 16                                                                    | 2  | 4  |  |  | 10 |  |  |  |  |  |  |
| Тема 7. Збалансований розвиток суспільства – шлях до вирішення глобальних проблем людства. | 18                                                                    | 2  | 4  |  |  | 12 |  |  |  |  |  |  |
| Разом за ЗМ 2                                                                              | 66                                                                    | 8  | 16 |  |  | 42 |  |  |  |  |  |  |
| <b>Усього годин</b>                                                                        | 120                                                                   | 15 | 30 |  |  | 75 |  |  |  |  |  |  |

### **2.3. Теми семінарських (практичних) занять**

| №  | Назва теми                                                                                                                    | Кількість годин / балів |
|----|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------|
| 1. | Теоретико-методологічні основи становлення глобалістики та сучасний стан її розвитку.                                         | 4 / 5                   |
| 2. | Основні підходи до дослідження глобалізаційних процесів, їх сутність і характеристика                                         | 4 / 5                   |
| 3. | Глобальні проблеми, що виникають у процесі суспільних взаємовідносин. Продовольча проблема людства. Воєнні конфлікти у світі. | 4 / 5                   |
| 4. | Глобальні проблеми, що виникають у наслідок розвитку людини. Територіальна диференціація народжуваності населення у світі.    | 6 / 5                   |
| 5. | Територіальна диференціація смертності населення у світі. Територіальна диференціація природного приросту населення у світі.  | 6 / 5                   |
| 6. | Новітні глобальні проблеми людства.                                                                                           | 6 / 5                   |

### **3.ЗМІСТ ЗАВДАНЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ТА ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ ЇЇ ВИКОНАННЯ:**

| №  | Назва теми                                             |
|----|--------------------------------------------------------|
| 1. | Концепції економічної глобалізації.                    |
| 2. | Сутність та передумови глобалізації світової економіки |
| 3. | Головні форми глобалізації світової економіки.         |
| 4. | Поняття, причини виникнення глобальних проблем.        |
| 5. | Способи розв'язання глобальних проблем.                |

### **4. ТЕМИ ІНДЗ:**

1. Класифікації глобальних проблем сучасності.
2. Тенденції глобалізації.
3. Основні школи сучасної глобалістики.
4. Концепція «універсального еволюціонізму».
5. Концепція «межі зростання».
6. Концепція «мітозу біосфер».
7. Концепція «контрольованого глобального розвитку».
8. Концепція «світ-системного аналізу».
9. Нові концептуальні школи глобалістики.
10. Сутність та передумови глобалізації світової економіки.
11. Загальні напрямки глобальних змін сучасності.
12. Основні глобальні проблеми сучасності.
13. Географія найбільших конфліктів у світі.
14. Проблема тероризму і можливі шляхи її вирішення.
15. Економічний підхід до дослідження глобалізаційних процесів, його сутність і характеристика.

### **Методи навчання:**

словесні методи (лекція, співбесіда, консультація, дискусія, тощо),  
практичні заняття,  
наочні методи (презентації, ілюстрації, відеоматеріали, тощо),  
робота з книгою: навчально- методичною, науковою,  
електронне та інтерактивне онлайн-навчання (мультимедійні,  
дистанційні),  
самостійна робота за програмою навчальної дисципліни.

### **5. МОДУЛЬ-КОНТРОЛЬ**

#### **Перелік запитань для проведення підсумкового модульного контролю:**

1. Охарактеризуйте глобалізацію як феномен сучасності.
2. Розкрийте складові компоненти процесу глобалізації.
3. Визначте основні джерела виникнення глобальних проблем сучасності.
4. Проаналізуйте класифікацію глобальних проблем сучасності.
5. Розкрийте тенденції глобалізації.
6. Назвіть основні школи сучасної глобалістики.

7. Розкрийте сутність концепції «межі зростання».
8. Розкрийте сутність концепції «універсального еволюціонізму».
9. Розкрийте сутність концепції «мітозу біосфер».
10. Розкрийте сутність концепції «контрольованого глобального розвитку».
11. Розкрийте сутність концепції «світ-системного аналізу».
12. Охарактеризуйте нові концептуальні школи глобалістики.
13. Визначте концепції економічної глобалізації.
14. Розкрийте сутність та передумови глобалізації світової економіки.
15. Назвіть головні форми глобалізації світового господарства.
16. Розкрийте наслідки глобалізації для світової економіки загалом та національних господарств зокрема.
17. Розкрийте сутність глобалізації для національної економіки України.
18. Охарактеризуйте концепцію «сталого розвитку».
19. Розкрийте загальні напрямки глобальних змін сучасності.
20. Розкрийте сутність принципу субсидіарності (доповнюваності).
21. Розкрийте сутність принципу ідеї правогромадянської гідності.
22. Головні підходи до етапів розвитку економічної глобалізації.
23. Проаналізуйте основні ознаки глобалізації світової економіки.
24. Розкрийте переваги і проблеми домінування ТНК і транснаціональних альянсів.
25. Розкрийте переваги і проблеми регіоналізації світової економіки.
26. Глобальна інформаційна інфраструктура – головна основа глобалізації.
27. Головні суб'єкти глобалізації світового господарства.
28. Охарактеризуйте рівні процесу глобалізації.
29. Розкрийте переваги і проблеми інтенсифікації міжнародної торгівлі товарами та послугами.
30. Розкрийте сутність глобалізації фінансово-кредитної сфери.
31. Розкрийте сутність глобального інвестиційного буму та інтенсифікації міжнародної міграції робочої сили.
32. Розкрийте сутність соціально-економічних наслідків глобалізації світової економіки для більш розвинутих країн.
33. Розкрийте сутність соціально-економічних наслідків глобалізації світової економіки для менш розвинутих країн.
34. Основні глобальні проблеми сучасності.
35. Позитивні наслідки процесу глобалізації для національної економіки України.
36. Негативні наслідки процесу глобалізації для національної економіки України.
37. Розкрийте сутність поняття «глобальні проблеми» та назвіть їх.
38. Розкрийте причини виникнення глобальних проблем людства.
39. Розкрийте взаємозв'язок глобальних проблем людства.
40. Назвіть способи розв'язання глобальних проблем людства.
41. Розкрийте основні шляхи розв'язання глобальних проблем для країн, що розвиваються.
42. Розкрийте загальну характеристику проблем взаємовідносин природи і

суспільства.

43. Розкрийте сутність сировинної та енергетичної проблем і шляхи їх вирішення.
44. Розкрийте сутність продовольчої проблеми людства і шляхи її вирішення.
45. Розкрийте сутність екологічних проблем людства і шляхи їх вирішення.
46. Розкрийте причини виникнення екологічних проблем.
47. Розкрийте проблему забруднення гідросфери і шляхи її вирішення.
48. Розкрийте проблему питної води і шляхи її вирішення.
49. Розкрийте проблему забруднення атмосфери і шляхи її вирішення.
50. Розкрийте проблему виснаження озонового шару і можливі шляхи її вирішення.
51. Розкрийте проблему кислотних дощів і шляхи її вирішення.
52. Розкрийте проблему відвернення світової ядерної війни та забезпечення стабільного миру і шляхи її вирішення.
53. Розкрийте проблему необхідності ефективної та комплексної охорони навколишнього середовища і шляхи її вирішення.
54. Розкрийте проблему ліквідації відсталості країн, що розвиваються і шляхи її вирішення.
55. Розкрийте демографічну проблему і шляхи її вирішення.
56. Розкрийте проблему раціонального використання Світового океану і шляхи її вирішення.
57. Розкрийте проблему мирного освоєння космічного простору і шляхи її вирішення.
58. Розкрийте проблему розвитку людини та перспектив забезпечення її гідного майбутнього і шляхи її вирішення.
59. Географія найбільших конфліктів у світі.
60. Проблема тероризму і можливі шляхи її вирішення.
61. Економічний підхід до дослідження глобалізаційних процесів, його сутність і характеристика.
62. Геополітичний підхід до дослідження глобалізаційних процесів, його сутність і характеристика.
63. Соціологічний підхід до дослідження глобалізаційних процесів, його сутність і характеристика.
64. Екологічний підхід до дослідження глобалізаційних процесів, його сутність і характеристика.
65. Політологічні підходи до дослідження глобалізаційних процесів, їх сутність і характеристика.
66. Розкрийте сутність міжнародних організацій як інститутів глобального світу.
67. Збалансований розвиток суспільства – шлях до вирішення глобальних проблем людства.
68. Головні принципи збалансованого розвитку суспільства.
69. Проаналізуйте Світову Програму переходу до збалансованого розвитку суспільства.

70. Назвіть цілі сталого (збалансованого) розвитку суспільства.

## **6. СИСТЕМА КОНТРОЛЮ І ОЦІНЮВАННЯ КУРСУ.**

### **6.1. Методи контролю.**

Контроль знань студентів ґрунтується на здійсненні поточного і підсумкового контролю при застосуванні таких способів діагностики, як практичні і самостійні роботи, тестування, індивідуальні завдання, письмове і усне опитування. Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних та інших видів занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Модульний контроль проводиться у вигляді письмового фронтального опитування.

Форма підсумкового контролю - залік, що полягає в оцінюванні засвоєння студентом навчального матеріалу на підставі відповідей на підсумковому модулі, результатів виконання ним певних видів робіт.

*Методами контролю є:* усний, письмовий (розгорнута відповідь), тестовий, графічний при застосуванні індивідуальної та фронтальної перевірки знань, умінь і навичок студентів.

1. Контроль засвоєння *лекційного і самостійно опрацьованого* теоретичного матеріалу здійснюється на основі модульного (письмового) фронтального опитування, в тому числі – тестування.
2. Контроль засвоєння знань та набуття умінь і навиків при виконанні *практичних робіт* здійснюється шляхом їх поточної перевірки.
3. Контроль виконання *індивідуальних завдань* здійснюється за бажанням студентів, як додаткових (необов'язкових для виконання всіма студентами) науково-дослідницьких завдань шляхом оцінювання виконаних рефератів та усного індивідуального захисту результатів дослідження.

### **6.2. Розподіл балів, які отримують студенти.**

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни (до 100 балів) є сумою оцінок компетентностей (балів), одержаних за окремі оцінювані форми навчальної діяльності, за виконанні ІНДЗ та контрольний модуль (залік). Максимальна кількість балів, яку може отримати студент до заліку, у сумі становить 60 балів. Інші 40 балів відводиться на підсумковий модуль (залік). Питання *самостійної роботи* включені до завдань модульного контролю і оцінюються при модульному контролі. Додатково студент може отримати до 10 балів за виконання ІНДЗ. Підсумкова оцінка виставляється за сумою всіх отриманих балів згідно шкали оцінювання. При цьому в екзаменаційній відомості зазначається сумарна кількість набраних балів, оцінка за шкалою ECTS і оцінка за національною шкалою.

### **Визнання результатів здобутих шляхом неформальної освіти:**

Відповідно до «Положення про взаємодію формальної та неформальної освіти, визнання результатів навчання (здобутих шляхом неформальної та/або

інформальної освіти, в системі формальної освіти) у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича (протокол №10 від 28 жовтня 2019 року)» (<https://www.chnu.edu.ua/media/3aykf41y/polozhennia-pro-vzaiemodiiu-formalnoi-ta-neformalnoi-osvity.pdf>) допускається зарахування навчальних елементів, а також отримання додаткових балів за результатами неформальної освіти:

- робота чи стажування за фахом, що підтверджується документом із підприємства та забезпечує набуття компетентностей, передбачених навчальною дисципліною;

- проходження безкоштовних навчальних тренінгів (вебінарів, семінарів), що проводяться на платформі Prometheus (<https://prometheus.org.ua>) та інших фахових платформах, за умови отримання безкоштовного сертифікату.

Результати зараховуються лише для відповідних тем лекційних і семінарських занять, практичних і лабораторних завдань даної навчальної дисципліни у кількості балів, що виділяються на цей навчальний елемент.

### 6.3. Шкала оцінювання

| Поточне опитування, тестування та самостійна робота | Максимальна кількість балів |
|-----------------------------------------------------|-----------------------------|
| <b>Змістовий модуль 1</b>                           |                             |
| T 1                                                 | 8                           |
| T 2                                                 | 8                           |
| T 3                                                 | 9                           |
| Сума                                                | 25                          |
| <b>Змістовий модуль 2</b>                           |                             |
| T 4                                                 | 10                          |
| T 5                                                 | 10                          |
| T 6                                                 | 10                          |
| T 7                                                 | 5                           |
| Сума                                                | 35                          |
| <b>Залік</b>                                        | 40                          |
| <b>Всього</b>                                       | 100                         |

| Оцінка за національною шкалою | Оцінка за шкалою ECTS |                                                                                                            |
|-------------------------------|-----------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                               | Оцінка (бали)         | Пояснення за розширеною шкалою                                                                             |
| Зараховано                    | A (90-100)            | відмінно                                                                                                   |
| Зараховано                    | B (80-89)             | дуже добре                                                                                                 |
|                               | C (70-79)             | добре                                                                                                      |
| Зараховано                    | D (60-69)             | задовільно                                                                                                 |
|                               | E (50-59)             | достатньо                                                                                                  |
| Не зараховано                 | FX (35-49)            | незадовільно<br>(з можливістю повторного складання)                                                        |
|                               | F (1-34)              | незадовільно<br>(з обов'язковим самостійним повторним опрацюванням освітнього компонента до перескладання) |

## **7. Рекомендована література:**

### **Базова (основна):**

1. Бершадська Т. Економічна та соціальна географія світу. - Тернопіль: Підручники і посібники, 2003. - 264 с.
2. Гілецький Й.Р., Сливка Р.Р. Соціально-економічна географія світу : навчальні матеріали. Тернопіль : Мандрівець, 2016. - 132 с.
3. Гілецький Й. Р., Сливка Р. Р. Соціально-економічна географія світу. - Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. - 400 с.
4. Глобальні проблеми світу. Атлас. Київ.: ДНВ «Картографія», 2009. - 144 с.
5. Джаман В.О., Мручковський П.В., Джаман Я.В. Етногеографія Західноукраїнського регіону: монографія. – Чернівці: Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича, 2020. – 240 с.
6. Джаман В. О., Джаман Я. В. Географія міграцій населення України за умов війни в 2014 – 2021 роках // Українська географія у викликах війни: Збірник тез доповідей за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції, 08 – 09 червня 2023 р. / [За ред. І. О. Пилипенка, Д. С. Мальчикової]. – Херсон: Херсонський держ. університет, 2023. – С. 7 – 8.
7. Джаман В. О., Джаман Я. В. Географія міграцій населення України за умов повномасштабної війни росії проти України // Українська географія у викликах війни: Збірник тез доповідей за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції, 08 – 09 червня 2023 р. / [За ред. І. О. Пилипенка, Д. С. Мальчикової]. – Херсон: Херсонський держ. університет, 2023. – С. 12 – 14.
8. Джаман В. О., Джаман Я. В. Географія міжрегіональних міграцій населення України в умовах війни // Науковий вісник Чернівецького університету: серія «Географія». – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2023. – Вип. 842. – С. 83 – 94.
9. Джаман В. О., Джаман Я. В. Географія міграцій населення України: наслідки російської агресії // УГЖ. – 2024, № 1. – С. 40 – 48.
10. Джаман Я. Етнотуризм у контексті міжетнічних стосунків в умовах глобалізації суспільства // Географія, економіка і туризм: національний та міжнародний досвід. Мат. X міжнар. наук. конф. (Львів, 7-9 жовтня 2016 р.). – Львів: ЛНУ ім. І Франка, 2016. – С. 114-118.
11. Джаман Я. В. Етнотуризм: до питання поняттєвої термінології та його значення у контексті міжетнічних стосунків в умовах глобалізації суспільства // Науковий вісник Чернівецького університету: збірник наукових праць. – Чернівці: Чернівецький національний університет, 2020. – Вип. 826: Географія. – С. 94 – 100.
12. Dzhaman V. International function large Cities of Ukraine (on the Chernivtsi Example) / V. Dzhaman, A. Czaplinska, Ya. Dzhaman // Slupskie Prace Geograficzne. – № 14. – Slupsk: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pomorskiej w Slupsku, 2017. – S. 61-78.
13. Dzhaman V. Technical approaches to the geographical investigations of the dynamics of socio-economic condition of the rural settlements during the transition period (based on the example of Ivano-Frankivsk region, Ukraine) / V. Dzhaman, I.

Kovbas, Ja. Dzhaman // Lucrarile Seminarului Geografic “Dimitrie Cantemir”. – 2015. – Vol. 39, №1. – P. 99-108.

#### Допоміжна:

1. Бжезінський З. Вибір: світове панування чи світове лідерство [пер. з англ.]. Київ.: Києво-Могилянська академія, 2006. - 203 с.
2. Білорус О. Власов В. Глобалістика – нова синтетична наука. *Вісник Національної академії наук України*. 2010. № 3. - С. 17-26.
3. Глобальні зміни світу - 2025 : доповідь Національної розвідувальної ради США; [пер. з англ.] Львів: Літопис, 2010. - 188с.
4. Глобальний конкурентний простір : монографія / О. Г. Білорус, та ін. Київ. Міжнар. ін.-т глобалістики, 2007. - 680 с.
5. Дністрянський М.С. Геополітика : навч. посібник. Львів: ЛНУ ім. І.Франка, 2011. - 436 с.
6. Економічна і соціальна географія світу: підручник / Б. П.Яценко, Київ.: Наш час, 2013. - 472 с.
7. Економічний словник-довідник// за ред. С. В. Мочерного. Київ: Феміна, 1995. - 368 с.
8. Капітоненко М. Г. Міжнародні конфлікти : навч. пос. Київ. : Либідь, 2009. - 352 с.
9. Козловець М. А. Національна державність за доби глобалізму. *Практична філософія*. 2009. № 2. - С. 164-172.
10. Книш М.М., Котик Л.І. Політико-географічна глобалістика : навч. посібник. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2014. - 484 с .
11. Пестушко В.Ю., Уварова Г.Ш. Географія: підруч. для 10 кл. загальноосвіт. навч. закл.: Рівень стандарту, академічний рівень. Київ: Генеза, 2010. - 304 с.
12. Масляк П.О., Дахно І.І. Економічна і соціальна географія світу: підручник для 10 кл. загальноосвіт. навч.закл. Київ: Вежа, 2003. - 280 с.
13. Мироненко Н. С. Глобалізм і географія // Краєзнавство. Географія. Туризм. – Київ, 2007. - № 29/32. - С. 3-6.